

Képzőművészet

Folytatás a 8. oldalról

Ez a rákosi templomnál mindig visszatérő motívum mind a képi anyagban, mind a hangulatában. Van benne egy ilyen titok: a lét-nemlé, az élő és a halott, a szellemvilág és a való világ között. Valahol ezen az úton lehetne elindulni a megfejtésben. Ma számomra nem az a legfontosabb, hogy ki tette ezt a szörnyűséget, hanem az, hogy hasonló még egyszer ne történhessen meg.”

A restaurátor felhívta a figyelmet, hogy kiemelt műemlékeknek bárki szóvivője lehet egy ilyen ügynek, és – noha sokan támadták emiatt – ma is szót emelne a pusztítás ellen.

Értékmentő beavatkozást javasolnak

2013-ban a válság kezelésére összeült egy szakmai csoport, amelynek Búzás Árpád plébános, Császár Attila polgármester, Molnár Attila restaurátor, Albert Homonnai Márton építész, műemléki szakmérnök és Tövissi Zsolt építész, műemléki szakmérnök voltak a tagjai.

A Tövissi Zsolt építész által készített jegyzőkönyv először is rögzíti a 2001–2004 közötti, Seres László magyarországi restaurátor vezetésével végzett restaurálás kivitelezőinek, valamint magyarországi szakértőinek véleményét: „az adottságokhoz igazítva történt a konzerváló beavatkozás, valamint az esztétikai helyreállítás módja és mértéke... Fegyelmezett eljárás, hogy retust alkalmaztak a fennmaradt eredeti festések esetében, míg a hiányoknál rekonstrukciós jellegű kiegészítést lazúrosan, egy fokkal világosabb tónust alkalmazva. Természetesen a romlás jellegéből adódóan a hiányzó részek túlsúlyba kerültek, ezért összehatásuk is erőteljesebb...” (Szentkirályi M., 2005)

A következőkben viszont a szakmai csoport megállapítja, hogy „ennyi év után sajnálatos meghibásodások tapasztalhatók az északi, illetve a nyugati oldalon, úgymint nagymértékű vakolatleválás, megújult felületi algásodás, és nem utolsósorban továbbra is bántó a hiteles történeti falképanyag végzetes eltakarása.”

Szintén a jegyzőkönyvből tudjuk, hogy a válság kezelésére megtartott, 2013. július 16-ai szemrevételezés nyomán a szakmai csoport tagjai a következő épületkárokat tapasztalták:

- a vakolatok nagyfelületű károsodása, táskásodása, helyenkénti leválása,
- az eredeti falképek teljes pusztulásának veszélye,
- vakolatleválások az északi és nyugati oldalon,
- tömítetlen vakolatfelület, cementes vakolatfelületek, vakolatmezők táskásodó felületekkel,
- biológiai károsodás, algásodás, mohásodás,

- művészettörténeti és esztétikai veszteségek, korábbi feliratok eltűnése,

- a történeti falképanyag hársány lazúr alá rejtése,

- az eredeti rétegeket áthattotta a Plextol, mely ily módon összetapasztotta a „szépítő” beavatkozást a hiteles történetivel,

- a hitelességet kompromittáló, hipotézisen alapuló zoomorf falkép-kiegészítések.

Kimondták az értékmentő beavatkozás szükségességét, annak két lépcsőfokát vázolták: az első cél a további károsodás megállítása, a második az esztétikai helyreállítás következményeinek felszámolása. A jegyzőkönyvben ez szerepel: „az első mállások szegélyezését és a fal vizesedését megakadályozó lépéseket elengedhetetlenül fontosnak tartjuk a további károk meg-

állítására. Ezzel párhuzamosan feltétlenül el kell végezni a torony kutatását. A jelenleg szerencsétlenül megszilárdított, csekély páraáteresztő képességű külső filmréteg, mely a történeti falképanyagot eltakarja, károsan felgyorsítja az egyébként évszázados lassúságú sóképződést, mely a legfőbb károsítóként a gyengébb megtartású, de az értékes falképanyagot hordozó vakolat további lemállásához vezet.”

Hangsúlyozták, hogy a rossz munka szerzőinek felelőssége meghatározható. Ők (a kivitelezők) a műemlék átvételénél egy leromlott állapotú, ám minden tekintetében hiteles állagú épületet vettek át, és ennek az ellenkezőjét adták vissza. A fent említett tényből fakadóan, a közösség erre a hiteles állapotra tart igényt.

Sikeres visszaállítás

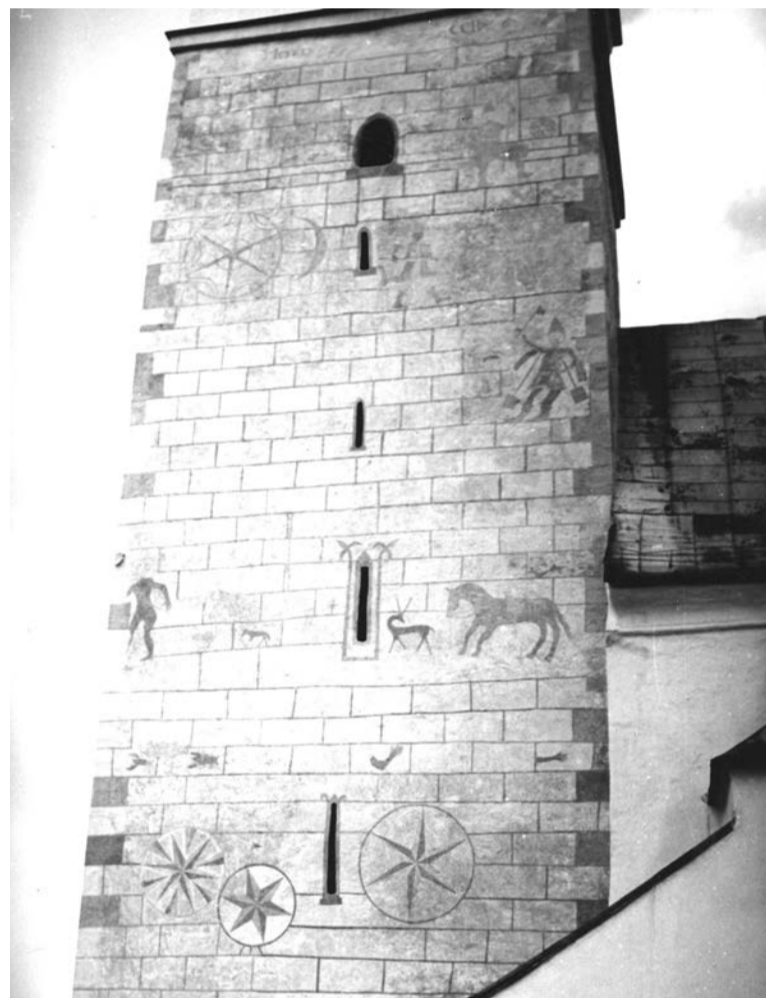
2018-ban a község polgármestere Czibalmos Attila festő-restaurátort kérte fel a visszaállítás vezetésére. A felkérést számos egyeztetés, a tervek kidolgozása, valamint a költséges visszafordító munkához szükséges források megszerzése követte.

2020-ban sikerült nekifogni a munkálatoknak. Mára a Teleki László Alapítvány támogatásával és a helyiek összefogásával nem csupán a torony restaurálása valósult meg, hanem a templomhajó és a szentély felújítása mellett az épületegyüttes vízelvezetését is sikerült megoldani.

Czibalmos elmondása szerint nem egy szokványos károsodás kijavításáról volt szó: a korábbi beavatkozások nyomán egy hatványozott problémahalmaz tárult eljűk. Többek között

megemlíti, hogy a 2001–2004 közötti restauráláskor olyan képrészletek is felfestésre kerültek, amelyek nem is biztos, hogy eredetileg ott voltak, vagy hogy úgy voltak megalkotva, míg más részletek ezzel szemben elpusztultak. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy néhány esetben a frissebb réteg azóta megkopott, és alatta az eredeti festékrétegek halványan láthatóvá váltak.

Czibalmos Attila vezetésével a templomtoronyon dolgozó csapat igyekezett a retusaikat visszafogottan, halványabb színben, az eredetiben megmaradt ábrákhoz képest jól elkülöníthetően megvalósítani. Ezzel egyszerre sikerült tiszteletben tartani az eredeti felületeket, és értelmezhetővé, láthatóvá tenni azokat az ábrázolásokat, amelyeknek köszönhetően ez a különleges műemlékünk ennyire híressé és közkedvelté vált.

A csíkrákosi templomtorony déli oldala az 1970-es évek elején és ma

VÉCSEY GYULA: A CSÍKRÁKOSI MŰEMLEK JELKÉPEI

Az idősebbek még emlékeznek arra, hogy régebben a naptárak hónap nevei mellett ott szerepelt régies elnevezésük is, így pl. Rák hava, Kos hava, Oroszlán hava, Szűz hava stb. A Zodiákus-Állatövi csillagképek magyar megnevezései ezek, és azt fejezték ki, hogy az illető hónapban melyik csillagkép az uralkodó. A csíkrákosi templom tornya, mely az egyik legrégebb építészeti emlékünk (XI-XII. század), nemcsak ezeket, hanem a természetkultusz pogánykori emlékeit is megőrizte.

A csíkrákosi templom tornyán valós ábrázolás formájában maradtak meg a Zodiákus jelei. A jelképeket vörös színben, bekarcolt körvonallal freskószerűleg festették a torony oldalára, az évszázadok viharai és zivatarai azonban nagyon lekoptatták ezeket. Leggazdagabb a déli oldal, majd a nyugati, míg az északin csak egyetlen jelképet találunk. Ez egyedülálló a maga nemében.

A torony déli oldalán legfelül találjuk a Nap és Hold képet (mely egyúttal a székelkek címerleme is). A napkörbe egy hatágú csillagszerű jelkép van berírva (a kettősség yáng-yin típusú szimbolikával kifejezett jelképe vagy a férfi princípium jelképe, kifelé csúcsokkal ábrázolt formában). Mellétük találjuk az Ikrek, majd ez alatt a Vízöntő csillagképének asztrológiai ábrázolását.

A Nap és Hold jelképei alatt ott van a kiegyensúlyozó mozdulattal ábrázolt Mérleg csillagkép asztrológiai szimbóluma. A visszafordított fejű ózsuta ábrája a női termékenység jelképe, míg a Nyilas jelképe a száguldó lovon ábrázolja az íjász alakját. Már csak a nyereg helye látható a lovon, az idők folya-

mán az alak megsérült (egyébként az európai szokásos valós ábrázolási mód inkább egy térdeplő íjász). A Rák és Halak (két egymásután úszó hallal ábrázolva) mellett két kéz figurája is látható, a kifejezés formája szerint az adó és elfogadó életelv jelképei. A déli oldalt két háromszögkítményes, női és férfi princípiumot kifejező jelkép zárja be, ahol a csúcsokkal kifelé rajzolt háromszögek a férfi, míg a befelé rajzolt a női princípiumot, életelvet jelképezik.

A nyugati oldalon már kevesebb jelképet találunk. Egy kecskebak figurája a férfi termékenységet jelképezi, a Kos asztrológiai jegyét, szintén a szokásostól eltérő módon, hiszen egy anyajuh ábrázolja, mely a régi matriarchátus, anyajogú társadalomra utal. Két, ellentétes pozícióban úszó hal is megjelenik (yáng-yin), majd egy toronyrés mellett megismétlődik a férfi és női életelv háromszögkítményes napkörbe írt jelképe, majdnem sértetlen állapotban. A Skorpió csillagkép asztrológiai jegyét a Kígyók csillagképének jelképe erősíti, mely szintén különleges együttállási ábrázolási mód, de megtaláljuk a zergebák figurális jelképét is. A Szűz csillagkép jegye kettőzött figurális megoldással szerepel (egy fiatal lány kézenfogva vezet egy leánykát), majd a Rák csillagkép is megismétlődik.

A hiányzó tizenkettedik Zodiákus jegyet, a Bikát az északi oldalon találjuk meg, stilizált szarvastehénnel ábrázolva, előtte pálmalevél formájú életfával, mely déli eredetűre utal. A páratlan műemlék, mely a múltban s a jelenben is sok idelátogató figyelmét magára vonta, a folyamatban levő restaurálás után az egyik legérdekesebb idegenforgalmi látványosságunk lesz.

(Hargita Kalendárium, 1974, 148–149.)